

2. Mezopotámie

Osídlení Mezopotámie počíná ve starším paleolitu, někdy před sto tisíci lety. Výrazný náskok oproti jiným sousedním populacím získali zdejší obyvatelé přechodem od prisvojovacího k produktivnímu hospodářství v období **neolitu (8. – 7. tisíciletí)**. K pěstování kulturních plodin, zejména obilovin včetně křížení a vytváření geneticky mutovaných druhů bez divokých předchůdců v přírodě, a chovu hospodářského zvířectva se tu přidal i vývoj ve sféře zpracovatelské (např. počátky chemické výroby, pálení vápna).

Zásadním způsobem se osídlení Mezopotámie změnilo v období **eneolitu (6. – rané 4. tisíciletí)** (někdy se proň užívá také pojmu **chalkolit**). V oné době nastal ze zatím nezjištěných příčin přechod k zaujetí lidských sídel stabilních v prostoru i čase, kterýžto proces nazýváme **sedentarizací**. Sedentarizace přinesla netušené následky. Především došlo k sice relativní, ale přesto citelné populační explozi. U kočovných plemen může mít maminka děti v intervalu zhruba čtyř let, neboť při neustálém přesouvání na dálku sice jendo dítě unese, ale druhé už ne a to musí aspoň část cesty ujít pěšky. U plemen usedlých mohou ženy rodit každý druhý rok, čímž se vytváří zvýšený tlak na rezervy, které má příslušná populační skupina k dispozici.

Obyvatelé pravěké Mezopotámie reagovali na tento tlak dvojitým způsobem. Jednak začali houfně z přelidněných krajů odcházet a usazovat se dále a dále. Není náhodou, že v okamžiku, kdy se na Blízkém Východě objevuje eneolit, dochází u nás k příchodu prvních zemědělsky orientovaných obyvatel. Druhý způsob znamenal všeobecnou intenzifikaci čerpání z přírodních zdrojů, zavedení společenských zvyklostí umožňujících život ve velkých kolektivech a rovněž myšlenkovou reflexi všech nastalých změn a formulaci nových životních názorů a postojů.

Ve všech dnes archeologii přístupných oblastech lidského života shledáváme v eneolitu Mezopotámie doklady hlubšího čerpání z přírodních zdrojů a inovací hospodářských, politických a duchovních. Zavádí se orebné náčiní (zatím rádlu, ne pluh), pěstuje se více dobytka a začíná se užívat vozů a (také zámořských) lodí. Inovace nastávají ve sféře zpracování přírodních materiálů a dopravně se začínají spojovat oblasti vzdálené od sebe stovky kilometrů. Ve sféře společenské se objevují první doklady individuálního přivlastňování výsledků vlastní práce (soukromé vlastnictví) a počínají zřejmě koordinační aktivity některých významných lokalit, které se stávají centry řídicími vlastní periferní okrsky. Nad spleť věroučných praktik dostupných lidské společnosti od samého jejího počátku (třeba kult předků či magie) se počínají vztyčovat univerzální duchovní konstrukce, pracující zřejmě i s pojmovou sférou cílící na síly či mocnosti nepřístupné našim smyslům, ale mimořádně mocné a úctyhodné – prvotní božstva.

Stát a písma užívající společnost vzniká v Mezopotámii v **mladším období kultury urucké (asi 3500-3200)**. V této době podléhá prakticky celá oblast „úrodného půlměsíce“ (široký oblouk podhorských krajů táhnoucí se od Sýrie před jihovýchodní Anatólii na východ a posléze jihovýchod do krajů dnešního íránsko-iráckého pomezí) jednotnému řízení společenského tělesa, jehož ústředím je město Uruk (dn. Warka) v jihovýchodní Mezopotámii.

Hospodářsky šlo o gigantický přerozdělovací mechanismus. Uručí hospodáři zhodnotili ekonomický potenciál každé členské obce a určili jí posobu příspěvku do fondu společné spotřeby. Kraje zemědělské dodávaly obilí a rostlinné poživatiny, kraje poříční a přímořské ryby a „plody vody“, kraje obdařené nerostnými surovinami pak výrobky z nich. Vše to se ukládalo jednak do ústředí, jednak do sítě regionálních skladů a zásobovacích ústředí a spotřebovávalo společně členy příspěvatelských obcí.

Politicky byla sféra uruckého státu zřejmě řízena ve specifické kombinaci „klerokracie“ a konsensuální „demokracie“ či spíše oligarchie. Ústřední duchovní instanci doby tvořili velekněz EN a velekněžka NIN (tituly se přepisovaly znaky s těmito pozdějšími čteními, jak se četly původně, dnes nevíme), kteří byli nadáni magickou pravomocí spouštět úrodnost polí a plodnost zvířat i lidí vykonáním obřadu označovaného v pramenech znakem NA₂, nejspíše jakési embryonální formy rituálu zvaného později „svatá svatba“. Za tuto službu veřejnosti měli EN i NIN právo na podíly na výnosech podnikání, jehož úspěch dříve magicky zajistili. Aby se jim s tímto poměrně značným bohatstvím lépe hospodařilo, vytužili jejich poradci patrně staršího vynálezu písma a počali ho používat jako registračního prostředku k zachycování pohybu statků a služeb v rámci urucké sféry. O profánních politických silách toho víme pramálo. V čele laického sektoru urucké vlády stál zřejmě hodnostář s titulem NAMEŠDA, ale vzhledem k tomu, že jeho úřad nevedl písemnou agendu v dnes dokumentovatelné podobě, nevíme o jeho náplni zhora nic. Stejně je tomu se „shromážděním“, UNKEN, sice texty této doby zachyceným, ale opět s postavením, významem a funkcemi zcela neznámými.

V oblasti duchovní formulovali mezopotamští moudří základy náboženství, které tvořilo i později esenciální duchovní souřadnice společnosti starověké Mezopotámie. Vyhlásili zřejmě první náboženské axiomy (dogmata), zvolili vhodné rituály a ustavili podobu veřejného kultu včetně kalendáře svátků a hmotného zabezpečení svatyní. Již v této době měla božstva starověké Mezopotámie schopnost brát na sebe libovolnou podobu podle toho, co se jim právě zachtělo. Zdá se, že výraznou roli hrály v kultu jevy astronomické. Kolem chrámů se rozvinula intenzivní tvůrčí činnost, obohacující veřejný život starověké Mezopotámie díly z oblasti umění múzických (zejména hudby), ale i výtvarných (monumentální díla architektonická, špičková díla sochařská).

Někdy kolem roku 3 000 se jednotně řízená sféra kultury urucké rozpadla a vytvořila celou skupinu svých zmenšených kopií, o nichž hovoříme jako o městských státech. Tak nastalo období mezopotamských dějin zvané **doba raně dynastická (asi 3000 – 2334, zpravidla se dělí na fáze označované jako I, II a III)**. Jednotlivá městská střediska, jichž známe z jižní Mezopotámie, která se někdy v této době začala nazývat Sumer, deset až dvanáct (mezi nejproslulejší náleží Nippur, Isin, Šurupak, Umma, Lagaš, reziduálně přežívající Uruk, Ur a Eridu), si přivlastnila civilizační atributy bývalé kultury urucké a i ona rozvinula široce pojatou tvůrčí činnost náboženskou, uměleckou i vědeckou. Zpočátku udržovanou jednotu a svornost se nepodařilo udržet a závěrečné období této epochy charakterizují boje a zápasy jednotlivých městských středisek mezi sebou.

Z těchto konfliktů vyšlo vítězně nově založené království města Akkadu dnes neznámé polohy (nejspíše někde v okolí dnešního Bagdádu), založené vládcem, který si při nástupu na trůn přidělil jméno Sargon („Pravý král“, asi od 2340). Sargon se stal zakladatelem **říše akkadské (2334 – asi 2157)**, prvního celistvého a jednotně řízeného státu na území Mezopotámie od časů veleobce urucké. Akkadskou říši řídili její panovníci jako absolutní monarchii, v níž jim připadala rozhodující hospodářská moc, ovládali neomezeně politickou sféru a časem dokonce přistoupili k prohlášení sebe samých za božstva.

Po rozpadu akkadské říše se těžiště historického vývoje opět přeneslo do jednotlivých městských států, z nichž v této době nejvíce rozkvetla Lagaš, zejména za vlády panovníka **Gudey (2141 – 2124)**. Teprve poté se vládcům Uruku a posléze Uru podařilo sjednotit znovu zemi a podrobit ji vládě **třetí dynastie urské (2112 – 2004)**. Impérium urských vladařů dalo zemi mír a blahobyt a znovu rozkvetla kultura, náboženství, umění i vědy. Období třetí dynastie urské charakterizuje především velmi bohatá činnost literární, jejímiž plody se stala nikoli jen kultovní poezie, ale též hymny k počtě vládců říše, kteří

znovu přistoupili k prohlášení sebe samých za bohy (zvláště Šulgi, 2095 – 2047). Ze sumerských skriptorií vzešly ovšem v této době také nové texty správní a soudní a rovněž vůbec první psaný zákoník lidských dějin, spojovaný se jménem zakladatele dynastie, urského krále jménem Urnammu nebo Urnama (2112 – 2095).

Když se roku 2004 říše třetí dynastie urské zhroutila pod náporom útočníků z východu, přineslo to Mezopotámii dosti významné historické změny. Původní země Sumer a Akkad spolu srostly v nový politický útvar, který se časem podle svého hlavního města začal nazývat **Babylonií** (dnešní jihovýchodní Irák zhruba mezi Basrou a Bagdádem). Na sever odtud pak v oblasti dnešního Kurdistanu, zvláště v okolí měst Mósul a Kirkúk, povstalo další státní ústředí starověké Mezopotámie jménem **Asýrie**, s hlavními městy Aššurem a metropolí kultovní Ninive. Od této doby kráčely obě sesterské mocnosti po cestách historie pospolu, i když někdy byly jejich vztahy dosti komplikované.

Dějiny **doby starobabylonské (2004 – 1595)** vyznačuje příchod Amorejců, semitsky hovořících kočovnických skupin odkudsi ze severozápadu, nejspíše z krajů dnešní Sýrie. Amorejci kočovali v okolí babylonských měst, začali se v nich však i usazovat a postupně usedli příslušníci tohoto etnika dokonce i na královské trůny tamních států. Z amorejských vladařů doby nejvíce proslul babylonský panovník Chammurabi (1792-1950), velký válečník, dobyvatel i organizátor. Jako památku po sobě zanechal proslulý zákoník obsahující úvod a 282 paragrafy trestního i občanského práva, vtesaný do dioritové stély. Vládu Chammurabiho dynastie smetl zcela neočekávaný nájezd vojsk chetitské říše z Anatolie, která dobyla Babylónu, načež vládci dynastie proslulého zákonodárce zmizeli z dějin. Doba starobabylonská se vyznačuje mimořádným vzepětím kulturní tvorby, zvláště činnosti spisovatelské, jíž se věnovali především mudrcové sídlící ve „svatém městě“ dávného Sumeru jménem Nippur. Skládali svá pojednání v sumerštině, jazyce, kterým se v oné době již nemluvilo, ale který se právě onou dobou stal jazykem vzdělavců a literátů.

O něco klidněji se vyvíjely dějiny **doby staroasyrské** (zhruba stejné období). Vládci tohoto státu vstoupili na trůn jako zplnomocněnci městského boha Aššura, po němž se nazývalo jako jeho vlastní město, tak i celá země. O moc se také museli dělit nejen s rodinami vznešených a bohatých spoluobčanů, ale i se zástupci některých městských obcí (víme například o Aššuru). Namísto ryku bitev a slávy vojenských tažení se však asyrští vybraní a vybraní věnovali podnikatelské, a to zvláště obchodní činnosti. Zaměřili se na tranzitní obchod zbožím východního původu (zvláště elamského z oblastí dnešního Íránu) a jejich dovozem do Anatolie. Tam byl touto dobou zvláště rozvinut zájem o cín, elamského či dokonce východnějšího původu, a zvláštní, mimořádně odolné tkaniny zhotovované v asyrských tkalcovnách. Jako protihodnotu odváželi Asyřané z Anatolie především kvalitní dřevo a kovy, jimiž byla země bohatě zásobena. Asyrští kupci působili na hradech a v podhradích anatolských vládců jako poskytovatelé specializovaných obchodních služeb. Museli uznávat autoritu tamních panovníků, sami se však organizovali v samosprávných obcích s hospodářskými („obchodní komora“), politickými (shromáždění obce) i soudními orgány. Staroasyrské podnikání v Anatolii skončila se vznikem říše chetitské v 17. století a později si Asýrii podrobila konfederace nezávislých knížectví rozkládajících se při úpatí anatolských hor mezi Tigridem a Eufratem, známá jako stát Mitanni (15. století).

Období středobabylonské (asi 1500 – 1155) náleží v Babylonii panování vládců z dynastie označované jako kassitská. Kassité, národ, o jehož původu nevíme ničeho, přišli do Babylonie odkudsi z východu a podobně jako kdysi Amorejci i oni se zde usadili, zdomácněli a nakonec dosadili na babylonský trůn vládce své krve. Kasitská

Mezopotámie představovala velmoc mezinárodního významu a její vládcí vstupovali jako rovní s rovnými ve styk s panovníky Egypta, Asýrie i říše chetitské. V domácí politice pěstovali kasitští vladaři intenzivně duchovní a kulturní odkaz dávných civilizací mezopotamských a intenzivně se věnovali podpoře tvorby literární i umělecké. Umělci jejich doby zanechali po sobě řadu novostaveb i přestaveb tradičních mezopotamských kultovních středisek, jakož i pozoruhodná díla sochařská a malířská. Kasitská dynastie vzala z své doby nájezdu elamských dobyvatelů, kteří zemi dobyli, vyplenili a kořist – mimo jiné i proslulý Chamurabiho zákoník – odvezli do Sús, hlavního města své země.

V době **středoasyrské (zhruba stejné období)** zažila Asýrie doby bouřlivé i vítězné. Zprvu se její panovníci museli vyprostit z područí říše Mitanni, což se jim podařilo až po dlouhém a úporném úsilí. Nato museli prosadit prestiž své země v zahraničí a zaujmout postavení mezinárodně uznávané mocnosti, což trpce nesli zejména vladaři kasitské Babylonie, kteří spatřovali v asyrském nástupu újmu na své vlastní moci. Nicméně vítězný nástup země boha Aššura nemohlo nic zastavit a již během 13. a 12. století uskutečnili asyrští králové řadu vítězných tažení, během nichž si vytvořili stabilní mocenské jádro v oblasti dnešního severovýchodního Iráku při březích řeky Tigridu. Postupně se jim dokonce podařilo podlomit i mocenskou základnu království babylonského. V tomto období se poprvé objevuje zcela svrchovaná a nedělená moc asyrského krále, který se stává absolutním monarchou a hegemonem politické scény země. Asýrie sice v této době vyhláší své vlastní zákony, není zde však moc, která by nějakým způsobem stanovila královskému panování jakékoli meze. Král se dokonce stává i pánem sféry chrámové.

Nakonec se však obě mocnosti – Babylonie i Asýrie – ponořily kolem roku 1000 do historické temnoty, v níž historické prameny umlkly.

Do prvního tisíciletí vstoupila za **doby novoasyrské (asi 1000 – 612)** ve znamení nástupu k postavení velmoci především Asýrie. Po počátečním „období temna“ je to hlavně 9. století, kdy asyrští králové konsolidují svou moc, zakládají nová hlavní města říše (například Kalach čili dnešní Nimrud) a poprvé se vydávají cestou ozbrojeného výboje do sousedních zemí, především na západ do Anatólie a Sýrie. Jestliže se ještě král Salmanassar III. (858-824) střetl s koalici syrských knížat v bitvě u Karkaru bez jednoznačného vítěze, stala se Asýrie obávanou a nepřemožitelnou vojenskou velmocí od časů krále Tiglatpilešara III. (745-727). Asyrská vojska, složená z pěchoty, jízdy, vozatajstva a ženijních jednotek, kráčela díky disciplinované a motivované bojové síle, nespornému vojenskému mistrovství i vysoké kvalitě velitelského sboru, od vítězství k vítězství. Král Sargon II. (722-705) podlomil taženími do zakavkazské oblasti vojenskou moc tamního státu Urartu a obsadil a k Asýrii připojil severní palestinský stát, Samařsko (Izrael). Jeho syn a nástupce Sinacherib (705-681) pak poprvé oblehl Jeruzalém, avšak upustil od obléhání patrně v důsledku epidemie, která vypukla v jeho vojenském táboře. Sinacherib smutně proslul krutým zacházením s Babylónem, který se dlouhodobě vzpíral jeho svrchovanosti. Nakonec rozlícený Asyřan město dobyl, zcela rozbořil včetně chrámů, jejichž kultovní inventář nechal odvézt do Asýrie, srovnal se zemí a přes městiště metropole nechal zavést tok řeky Eufratu, aby již nikdo více nemohl sídlit ve vzpurném městě. Sinacherib sám ovšem podlehl vražednému útoku jednoho ze svých synů a po jeho smrti usedl na asyrský trůn Assarhaddon (681 – 669), velký podporovatel nábožensky, zvláště věštebně orientované literatury a dobyvatel Egypta. Poslední velký asyrský panovník, Aššurbanipal, biblický Sardanapal (669 – 627) Egypt ztratil, proslul však jako zakladatel první velké knihovny starověkého Orientu ve svém sídelním městě Ninive. Nechal soustředit do jejích sálů veškerou klínopisnou literaturu, která mu byla dostupná,

podle kvalifikovaných odhadů asi 24 000 – 25 000 tabulek zachycujících 1200-1500 literárních skladeb.

Po Aššubanipalově smrti již říši zbýval jen krátký život. Rozezlení Babyloňané, dychtící po odvetě za Sinacheribovo zničení jejich hlavního města, se spojili s Médy, indoevropsky hovořícími obyvateli dnešního severozápadního Íránu, a vyhlásili Asýrii boj až do úplného konce. Spojenecká vojska vítězila na celé čáře a vysílená Asýrie nebyla s to klást jim účinný odpor. Roku 614 padl do moci spojenců Aššur, roku 612 Ninive a poslední asyrský panovník Aššuruballit II., který se před jejich nápirem uchýlil na nejzazší sever říše do města Charránu (dnes v jihovýchodním Turecku), mizí z dějin po roce 608.

Politické jeviště Blízkého Východu tak na čas ovládá nástupnický stát Asýrie, Babylonie **doby novobabylonské (asi 1000 – 539)**. Zakrátko po vítězství nad Asýrií zemřel její vladař Nabopalassar a zanechal trůn svému synovi a nástupci, proslulému Nabukadnezarovi II. (604-562, biblický Nabuchodonozor). Nabukadnezar proslul válečnými taženými na západ a Starý Zákon si ho nechvalně připomíná jako dobyvatele Jeruzaléma (dvakrát, v letech 597 a 586) a strůjce tzv. babylonského zajetí obyvatel Judey. Nabukadnezar proslul ovšem jako stavebník, který velkolepě naplánoval a vystavěl novou metropoli říše, město Babylon. Ten se tehdy pyšnil rozsáhlým posvátným okrskem s velechrámem babylonského boha Marduka zvaným Esagila a zejména proslulou babylonskou věží jménem Etemenanki, Dům základu nebes a země, která dosáhla výše 90 m. Podíl zdí posvátného okrsku se rozkládala monumentální Třída procesí dlážděná kamennými deskami, jejíž stěny se pestřily barevně glazovými cihlami zpodobujícími posvátná zvířata babylonských božstev. Ani říši Nabukadnezarově nepřála ovšem historie dlouhý život. Po vladařově smrti se na trůně v rychlém sledu vystřídalo několik epizodických panovníků, načež připadla vláda poslednímu králi svobodné Babylonie, Nabonidovi (559 – 539). Nabonid, zřejmě nevyrovnaná osobnost podléhající vlivu své dominantní matky, se pokusil o náboženskou reformu a prosazení kultu jednoho jediného božstva, měsíčního boha Sina ze severního města Charránu. Tím se ovšem dostal do vážného konfliktu s vlivným kněžstvem babylonského boha Marduka, který se mu nepodařilo vyřešit ani odchodem z hlavního města a desetiletým pobytem v oáze Téma na Arabském poloostrově. Když pak proti Babylonii vytáhla vojska vladaře achaimenovské dynastie Íránu, Kýra Velikého (asi 550-529), která oblehla Babylon, vpustili Mardukovi kněží nepřítel do města, Nabonid upadl do zajetí a zemřel nakonec v íránském vyhnanství. Jeho říše připadla Achaimenovcům a s jejich državami po roce 331 vítězi nad nimi, Alexandru Makedonskému.

Také státy starověké Mezopotámie upadaly občas do krize, a jejich vladaři se obraceli k mudrcům, od nichž žádali radu. Vyslechněme teď jednoho z nich, neznámého jménem, který někdy v 18. století př. n. l. reagoval na vpád cizích národů. Češtinu propůjčil této jímavé skladbě Jiří Prosecký:

*„Otevři schránku, pročítej stélu,
[již jsem já, Narám-Sín], syn Šarru-kéna
[napsal pro] budoucí dny!... (řádky 1-3)*

*Bojovníci s tělem koroptve skalní, lidé s tváří krkavce,
Bohové velcí stvořili je a
V kraji, jehož města bohové stavěli, Tiamat odkojila je.*

*Bélet-ilí, rodička jejich, pěkné jim vzezření dala,
vyrostli uprostřed hor, zmužněli, silnými stali se. ... (ř. 31-36)*

*Rozmetali mořské (země), do Gutium vpadli,
Rozmetali Gutium, do Elamu vpadli,
Rozmetali Elam, do nížiny doš[li].
Zabili lidi u přívozu, vhodili...
[zničili] Dilmun, Magan, Meluchchu (a) vše, co je uprostřed moře.
... (ř. 56-60)*

*Tázel jsem se velkých bohů, ...
Pokyn velkých bohů mi (ani ve) snu nedovolil (nikam) jít.
Takto jsem k sobě pravil, toto jsem řekl:
'Kterýpak lev věštbou se zabýval,
kterýpak vlk se vykladačky na radu tázal?
Půjdu jak lupič podle své vůle
A zmocním se stromu Ninurtova(?).' ... (ř. 75-83)*

*První když nadešel rok,
Sto dvacet tisíc vojáků jsem vyslal, z nich nikdo se nevrátil živý.
Druhý když nadešel rok, devadesát tisíc vojáků jsem vyslal, z nich
nikdo se nevrátil živý.
Třetí když nadešel rok, šedesát tisíc sedm set vojáků jsem vyslal, z nich
nikdo se nevrátil živý.
Byl jsem zmaten, popleten, ...zarmoucen, usoužen.
Takto jsem k sobě pravil, toto jsem řekl:
'Co zanechal jsem (budoucí) vládě?
Já jsem král, jenž zemi svou nestřeží,
A pastýř, jenž nepečuje o svůj lid.
Jak dále si počínat mám, (a) sebe ostříhat?' ... (ř. 84-91)*

*[Když nadešel] novoroční svátek čtvrtého [roku,]
S modlitbou vroucí k Eovi... (a) [velkým] bohům
[jsem] čistou oběť novoroční [přines,] ...
Tázel jsem se [velkých] bohů, ... (ř. 104-111)*

*Já jsem je pronásledoval, velmi jsem spěchal.
Vojáky ty jsem dostihl,*

*Vojáky ty jsem přivedl zpět.
Takto jsem k sobě pravil, [toto jsem řekl]:
'Bez věštby trest...neuložím.'
Jehně jsem kvůli nim obětoval,
Pokyn(?) velkých bohů (mi) pro ně [nařídil] milost. ... (ř. 121-127)*

*Posvátná hvězda Dilbad z nebes pravila takto,
Narám-sínovi, synovi Šarru-kéna:
'Přestaň, kočovné sémě nenič!
V budoucích dnech je Enlil zlému vystaví,
Na rozhněvané Enlilovo srdce čekají.
Vojáci tito(!) město vyvraždí, sežehnou, obklíčí sídla,
Krev města prolíjí. Zmenší se výtěžek země a úroda palem,
Vojáci tito(!) město zahubí(!).
Město městu, dům domu bude nepřitelem,
Otec [synu, bratr] bratru,
Muž muži, druh příteli,
Vzájemně si pravdu říkat nebudou.
Lidé se naučí lhát, cizí...
Nepřítel tento město vyhubí(!),
Tohoto města se město nepřátelské zmocní.
Za jednu minu stříbra bude (jen) míra obilí,
Nebude(!) v zemi silného krále, jenž by měl...'*

*Přenechal jsem je velkým bohům, aby (je) zhubili(?),
Nevztáhl jsem na ně ruce své, abych je zabil. (ř. 128-146)*

*Kdokoli jsi, ať vládce, panovník či někdo jiný,
Jehož bohové povolali (a) královský úřad zastává,
schránku s tabulkou jsem ti zhotovil, stélu jsem pro tebe napsal,
ve (městě) Kúta, v (chrámu) Emeslam,
ve svatyni Nergalově pro tebe jsem ji zanechal.
Pohlédni na onu stélu,
Slyš její slova!
Nebud' zmaten, popleten,
Neboj se, nechvěj,
Pevně stůj!
V klíně ženy své se čiň,*

*Pečlivě zbuduj své hradby,
Napln vodou příkopy kolem,
Své truhly, zrno(?!), stříbro, majetek (a) jmění,
Odvez do pevnosti!
Zbraně své svaž, postav (je) do kouta.
Mírní svou bojovnost, opatruj se!
Nechť (kdokoli) toulá se zemí tvou, netáhni proti němu,
Nechť...dobytek, nestřetávej se s ním,
Nechť sní maso...
Nechť vztyčí...
Bud' pokorný, bud' poslušný,
'ano, pane můj' jim odpovídej!
Nepřátelství jim laskavostí odplácej,
Laskavost dary a plněním přání.
Před nimi se nepředváděj!
Nechť moudří písaři nahlas přečtou tvou stélu!*

*Ty, jenž jsi spatřil mou stélu a sebe jsi ostríhal,
Ty, jenž jsi mi žehnal, nechť tobě potomek žehná!“ (ř. 147-175)*

Doporučená literatura

1. Roy Willis (ed.): Mytologie světa – ilustrovaný průvodce. Praha: Nakladatelství Slovart 1997.
2. Petr Charvát: Zrození státu – Prvotní civilizace Starého světa, Praha: Univerzita Karlova v Praze – Nakladatelství Karolinum 2011.
3. Petr Charvát: Bouřlivá plavba dějinami: vzestupy a propady starověkých a raně středověkých říší, in Miroslav Bárta, Martin Kovář a kol., Civilizace a dějiny – Historie světa pohledem dvaceti českých vědců, Praha: Academia 2013, ISBN 978-80-200-2301-8, 191-230.
4. Ladislav Bareš, Rudolf Veselý, Eduard Gombár: Dějiny Egypta. Praha: Nakladatelství Lidové Noviny 2009.
5. Jiří Prosecký a kolektiv: Encyklopedie starověkého Předního Východu. Praha: LIBRI 1999.
6. Eduard Gombár, Lukáš Pecha: Dějiny Iráku. Praha: Nakladatelství Lidové Noviny 2013.
7. Jaroslav Strnad, Jan Filipický, Jaroslav Holman, Stanislava Vavroušková: Dějiny Indie. Praha: Nakladatelství Lidové Noviny 2008.
8. Walter Böttger: Kultura ve staré Číně. Praha: Panorama 1984.

9. John Baines, Jaromír Málek: *Svět starého Egypta* (Kulturní atlas). Praha: Knižní klub 1996.
10. Michael Roaf: *Svět Mezopotámie a starověkého Předního Východu*. Praha: Knižní klub 1998.
11. Gordon Johnson: *Kulturní atlas Indie*. Praha: Knižní klub 1998.
12. Mark Elvin, Caroline Blunden: *Svět Číny - kulturní atlas*. Praha: Knižní klub 1997.
13. Michael Coe, D. Dean, R. Snow, E. P. Benson: *Svět předkolumbovské Ameriky: kulturní atlas*. Praha: Knižní klub 1997.